

Gelderse gemeenten maken werk van voedsel

Verslag Gelders werkatelier voedsel - 8 oktober 2015

Op donderdag 8 oktober waren 50 Gelderse beleids-ambtenaren en bestuurders samen op Landgoed Sevenaer. Doel was samen werk maken van voedsel. Gemeenten zien dat voedsel winst kan opleveren voor gezondheid, welzijn, milieu en de regionale economie.

Waarom voedsel?

Jan Jacob van Dijk: "We merken overal dat voedsel een steeds belangrijker onderwerp is: een groeiende groep mensen wil weten waar hun voedsel vandaan komt. Duurzaam en meer regionaal voedsel draagt positief bij aan onze ecologische footprint, aan een sociale verbondenheid met de omgeving en aan de regionale economie. Het is geweldig dat jullie als gemeenten voedsel op de agenda zetten. Als provincie zullen we jullie daarin faciliteren, bijvoorbeeld door de bijeenkomst van vandaag."

Nationale voedselagenda

Gerrit-Jan Brummelman, ministerie van EZ: "EZ gaat samen met het ministerie van VWS werken aan een voedselagenda, met daarin thema's als voedselveiligheid, ecologische houdbaarheid en mondiale voedselzekerheid. We trekken daarin graag samen met jullie op. Alleen ga je sneller, maar samen komen we verder".

Doel van vandaag: werk maken van voedsel!

In 2014 is het Gelders Kennisnetwerk Voedsel gestart om gemeenten te ondersteunen bij het thema voedsel. Steeds meer gemeenten haken aan. Zij willen enerzijds ondernemers en initiatiefnemers beter faciliteren, maar ook steeds vaker voedsel opnemen in beleid of - samen met anderen - werken aan een voedselagenda.

De doelen van het werkatelier vandaag:

- kennis en ervaringen uitwisselen;
- het thema voedsel ook bestuurlijk agenderen;
- faciliteren van regionale samenwerking.

Het Gelders Kennisnetwerk Voedsel maakt deel uit van het Provinciaal kennisprogramma DuurzaamDoor 2013-2016

Huis Sevenaer en Eet-Lokaal

"Landgoed Huis Sevenaer is een historische kasteelboerderij in hartje Zevenaar. Lokaal eten en drinken staat tegenwoordig centraal in de keuken, op het landgoed en in de winkel."

Park de Bleijke - Hengelo

"Initiatief in gemeente Bronckhorst waar kinderen spelen en leren in en met de natuur. De activiteiten met voedsel trekken veel aandacht. Voedsel verbindt." [Link naar de presentaties.](#)

Samenvatting

Samenvatting opbrengsten & inzichten Gelders Werkatelier Voedsel

- De aandacht voor het thema voedsel groeit. Steeds meer ondernemers, initiatiefnemers en overheden willen gezond voedsel, van dichtbij en dat goed is voor economie en milieu.
- Gemeenten zijn bezig hun 'mindset' te veranderen: zij zijn meer gericht op maatschappelijke ontwikkelingen.
- Gemeenten roepen elkaar op om als gemeente betrokkenheid te tonen aan burgers en ondernemers. Geef een schouderklopje en laat uw gezicht zien.
- Gemeenten hebben een faciliterende rol. Initiatiefnemers hebben vaak alleen een duwtje in de rug nodig.
- De faciliterende ambtenaar is het meest effectief als hij heldere verwachtingen schept naar de initiatiefnemer. Hij zou ernaar moeten streven dat hij zich niet verinnerlijkt met het plan, maar het initiatief bij de initiatiefnemer laat en die initiatiefnemer meeneemt naar zijn collega's binnen de gemeente.
- Een vertrouwensrelatie tussen ondernemers en gemeente leidt tot succes.
- De gemeente heeft een voorbeeldfunctie voor het inrichten van de openbaar groen. Als een gemeente voedsel inzet als integraal middel, inspireert dat ook ondernemers, landgoedeigenaren en andere initiatiefnemers.
- Gemeenten hebben veel ambities met het thema voedsel: in 2016 zijn er meer Gelderse gemeenten met een wethouder FOOD!
- Het is belangrijk om voedsel op de politieke agenda krijgen, om ruimte te creëren voor initiatieven.
- Het Rijk roept de Gelderse gemeenten op om bij te dragen aan de Nationale Voedselagenda.
- Gemeenten willen blijven verbinden, meer over gemeentegrenzen kijken en kennis uit wisselen. Samen sterk!

Gelders Kennisnetwerk Voedsel

De provincie zal het Gelders Kennisnetwerk Voedsel blijven continueren. Het Gelders Kennisnetwerk Voedsel vormt onderdeel van het provinciaal kennisprogramma DuurzaamDoor.

Het Gelders Kennisnetwerk Voedsel helpt gemeenten met:

- provinciale netwerkbijeenkomsten,
- regionale werkateliers,
- advies-op-maat en
- financiering via POP3

www.voedselbijgeldersegemeenten.nl

In de media

[Gelderse gemeenten maken werk van voedsel](#)

Werkateliers

Werkatelier 1: (verder) bouwen aan regionale voedselagenda's

A. Streekkantines

Ambitie: in de bedrijfsrestaurants van acht gemeenten in Achterhoek toewerken naar 20% aanbod van producten uit eigen regio. Door creatieve en inspirerende communicatie uitingen wordt lokaal eten onder de aandacht gebracht van lokale ambtenaren en bestuurders. De gemeente heeft hiermee een voorbeeldrol voor andere cateraars en kantines in de gemeente en levert een positieve bijdrage aan de lokale economie.

Concrete tips en inzichten:

- Maak het simpel. Gewoon aan de slag gaan. Gemeenten en ondernemers gaan samen al doende leren en langzaam uitbouwen.
 - Aanhaken op bestaande initiatieven, zoals 'Smaak van de Achterhoek'.
 - Focus aanbrengen. In eerste instantie concentreren op acht gemeenten en hun eigen bedrijfsrestaurants.
 - Waarde propositie is belangrijk. Waardecreatiesystematiek toepassen.
 - Budget
 - Met acht gemeenten gezamenlijk aanvraag doen voor POP3.
 - Gemeenten én ondernemers die samen investeren.
 - Ziektepreventie is een kans om meer aandacht voor lokaal voedsel te vragen. Uit onderzoek blijkt dat mensen die toegang tot lokaal en vers voedsel hebben langer fit en vitaal blijven.
- In het werkatelier zijn direct contacten en links gelegd. Oude IJsselstreek is al aan de slag en de andere gemeenten haken aan, onder meer gemeente Bronckhorst.

B. Verminderen van voedselverspilling

Ambitie: gemeente Bronckhorst wil naar 10 kg restafval per inwoner per jaar in 2030. Het aandeel voedselafval in restafval is momenteel 1/3 van de totale samenstelling. De gemeente wil d.m.v. bewustwording, technologische oplossingen, kennisuitwisseling (tussen gemeenten en stakeholders) tot minder voedselverspilling komen.

Concrete tips en inzichten:

- Het afvalstoffenbeleid is voor gemeenten een aanleiding om met het thema voedselverspilling aan de slag te gaan.
- Bij de gemeente Bronckhorst blijkt uit een sorteeranalyse dat er veel voedselafval bij het restafval terecht komt.
- Het tegengaan van voedselverspilling levert veel economische winst op, zowel voor individuele huishoudens als voor ondernemers is dat een belangrijke drijfveer.
- De rol van de gemeenten: bewustwording bij burgers en ondernemers vergroten door informatievoorziening en waardering van voedsel vergroten.
- De deelnemende gemeenten spreken af:
 - kennisuitwisseling over afvalstoffen beheer. Ze willen weten wat er elders speelt, bijvoorbeeld via een digitale database of andere netwerkvorm.
 - de gemeente Bronckhorst doet mee aan een campagne 100-100-100 (100 mensen, 100 dagen, 100% afvalvrij). www.100-100-100.nl/circulus-berkel
 - verwacht resultaat van de campagne is: aanzienlijke daling van hoeveelheid restafval en bewustwording van de burger rondom afval scheiden, verminderen en voorkomen.

- Ook andere gemeenten gaan bezig met voedselverspilling. Wageningen en Ede gaan bijvoorbeeld een FoodBattle organiseren om hun inwoners actief te betrekken bij het verminderen van voedselverspilling en ze daarvan bewust te maken.

Werkateliers

Werkatelier 2: de faciliterende gemeente-ambtenaar

In dit werkatelier gingen gemeenten op ludieke wijze aan de slag met hun eigen rol. Met theater als werkvorm werd gemeenten-ambtenaren een spiegel voorgehouden en werden faciliterende ambtenaren geholpen naar meer effectiviteit.

Concrete tips en inzichten:

- Breng eerst alle potentiële 'obstakels' in kaart voordat je aan de slag gaat: wie heb je nodig op je weg om de initiatiefnemer te faciliteren?
- Kijk vervolgens wie je al mee hebt en neem hen mee naar de 'obstakels'.
- Schep realistische verwachtingen naar de initiatiefnemer. Wees enthousiast, maar niet té, naar de initiatiefnemer en vertel hem over je rol en ook beperkingen.
- Stimuleer de initiatiefnemer om concreet te worden in zijn plannen en behoeften. Vraag door!
- Leef je in in de positie en mogelijkheden van je RO-collega (en andere collega's), onder andere door:
 - met elkaar in gesprek te gaan
 - door te vragen
 - interesse te tonen
- Je bereikt meer door eerst mee te bewegen, samen te zoeken naar ruimte in het beleid en naar mogelijkheden om samen kan werken.
- Laat buurtbewoners die ongelukkig zijn met de plannen uitzagen. Luister naar hun verhaal en vraag door.
- Zorg er als ambtenaar voor dat het plan niet 'van jezelf' wordt, maar laat het initiatief bij de initiatiefnemer. Neem dan ook de initiatiefnemer intern mee naar je collega's. Zorg dat je je niet uit enthousiasme verinnerlijkt met het plan.

Werkateliers

Werkatelier 3: voedselinitiatief & vastgoed en beheer

Centraal in dit werkatelier stond het uitwisselen van kennis en ervaring over tijdelijk grondgebruik voor stadslandbouw en andere groen initiatieven. Hoe flexibel om te gaan met planologische wet- en regelgeving, investeringen en te verwachten opbrengsten. Uit de inspirerende presentaties van de gemeente Almere / Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere en Huis Sevenaer blijkt dat het van belang is dat er een lange termijn visie én strategie (een horizon van ten minste 10 tot 30 jaar) is en een faciliterende overheid. Het inzichtelijk maken van de meerwaarde van stadslandbouw (de kwalitatieve opbrengsten) is een must voor het (bestuurlijke) draagvlak.

Concrete tips en inzichten:

- De kwantitatieve en kwalitatieve meerwaarde van voorbeelden van stadslandbouw en groen initiatieven moeten concreet en meetbaar worden gemaakt. Met name wat ze op langere termijn kunnen bijdragen, dit om meer bestuurlijk draagvlak te creëren.
- Belangrijke randvoorwaarde is een faciliterende overheid met een aanspreekpunt, korte lijnen en heldere communicatie.
- Knelpunten openbaren zich met name bij meer permanent of bedrijfsmatig gebruik van de openbare ruimte, met name indien de locatie als niet-agrarisch bestemd is.
- Minimaal gebruik van 5 jaar is wenselijk om investeringen te kunnen laten renderen en een duurzame en optimale oogst te verkrijgen.
- De wet biedt ruimte voor tijdelijk gebruik (tot 10 jaar), het is vooral van belang om planologische inbedding van duurzame stadslandbouw te realiseren.
- Een oplossing voor het dilemma van het verschil tussen

verwachte grondwaarde en de te realiseren grondwaarde bij gebruik voor stadslandbouw, wordt door de deelnemers als belangrijk ervaren. Mogelijke oplossing:

- Voorleggen aan de gemeenteraad met een concreet en inspirerende casus.
- Alle voors en tegens kort benoemen en koppelen aan gemeentelijke ambities op het gebied van duurzaamheid, groen en stadslandbouw.
- Naast financiële baten (of lasten) ook de immateriële baten (zorg, leefbaarheid, activering, participatie en reïntegratie, naast duurzaamheid, educatie, gezondheid en economie) inzichtelijk te maken.

[Klik hier voor de presentaties van dit werkatelier](#)

AMBITIES!

8 oktober bleek dat de deelnemende gemeenten werk willen maken van voedsel! Zij kiezen vooral voor een faciliterende rol en het creëren van ruimte in beleid. Wethouder Gerard Hendriksen, gemeente Zevenaar: "Ik ga zorgen dat 'voedsel' volgend jaar wordt opgenomen in de meerjarenbegroting en dat één van onze wethouders 'food' in de portefeuille krijgt."

De ambities van alle deelnemers zijn samengebracht in de bijlage.

Bijlage

Voedselambities Gelderse gemeenten

Naar een 'Gelders voedselmanifest'

Voedsel speelt een hele belangrijke rol in Gelderland. Het Gelderse landschap en de Gelderse economie worden door voedsel bepaald. Voedsel draagt bij aan gezondheid, welzijn, regionale identiteit, economie, landschap en milieu. Wij als Gelderse gemeenten onderstrepen dit belang. Wij maken werk van voedsel en zullen onze ondernemers en initiatiefnemers daarin waar mogelijk faciliteren. Dat doen wij door samen te werken in het Gelders Kennisnetwerk Voedsel en door initiatieven in onze gemeenten en in onze regio's te omarmen en samen met hen op te trekken.

Mijn ambitie op lange termijn	Wat ga ik morgen doen	Gemeente	Naam
Groene steden innig verbonden met het ommeland	Met agrarische ondernemers rond de tafel	Arnhem	Henk Wentink
<ul style="list-style-type: none">- Lokaal produceren/(maximaal) consumeren- Daardoor meer biodiversiteit- Behoud + versterken landschap- Duurzaam (energie, landschap, sociaal)	<ul style="list-style-type: none">- Streekkantine faciliteren- Voorbeeldfunctie gemeente versterken- Afval- Energie- Voedsel	Bronckhorst	Jan Engels
Regionaal netwerk van maatschappelijke initiatieven, bedrijven, overheden die met elkaar de koers uitzetten en aldoende leren van elkaar	Met mijn wethouder verder bespreken welke volgende stap we gaan zetten	Culemborg	Ingrid Veltkamp
Voedselnetwerk te laten samenwerken	Bij fysieke projecten kleine voedselinitiatieven laten aansluiten: concreet en snel resultaat.	Doetinchem	Florike Kaspersma
<ul style="list-style-type: none">- Topregio op gebied van food- Kennis/onderwijs van MBO/HBO/universiteit op gebied van Food- Food draagt identiteit van gemeente: voedsel in openbare ruimte/stadslandbouw/schooltuinen- Samen met partners gezondheid- + voedselprogramma's opzetten	Bestel ik notenbomen voor openbare ruimtes van Ede	Ede	Leon Meijer
Gezond voedsel en regionaal voedsel heeft een verankerende plek in gemeente- en provinciebeleid en voedselinitiatieven	Als projecttrekker in sociaal-maatschappelijk domein van programma food mijn bijdrage leveren aan deze ambitie	Ede	Lisette Veldjesgraaf
Letterlijk meer ruimte voor stadslandbouw	Bestemmingsplan aanpassen om dat mogelijk te maken	Harderwijk	Karen van den Schot
Samenwerking in de regio op het gebied van voedsel	In mijn eigen gemeente het onderwerp "agenderen"	Montferland	Tanja Loeff
Ieder zijn eigen diksap	Met mijn kinderen duiven diksap maken	Montferland	Miika Hijmans
Dé voedselleverancier van de stedendriehoek op duurzame, innovatieve wijze	Met boeren en verdere aan agribusiness verbonden bedrijven aan tafel	Lochem	
Integreren van burgerinitiatieven t.a.v. voedsel in onze groene gemeente	Nagaan of voedsel onderdeel kan worden van ons groenstructuurplan of daar belangstelling voor is	Renkum	Wendy Ruwhof

Bijlage

Voedselambities Gelderse gemeenten

Mijn ambitie op lange termijn	Wat ga ik morgen doen	Gemeente	Naam
De gemeenteraad zover krijgen dat niet (vrijwel) uitsluitend de financiën leidend zijn bij burgerinitiatieven op het gebied van voedsel	<ul style="list-style-type: none">- In overleg met Gelderse Kasteelen het gebruik van de voormalige moestuin van Huis Scherpenzeel als "volkstuin" verder vastleggen.- Zorgboerderij met teelt van groentegewassen etc. faciliteren	Scherpenzeel	Tonnis van Dijk
Biologische voedselproductie stimuleren. Als pijler onder andere bevordering recreatie en toerisme. O.a. streekproducten.	Marketing van de pareltjes in de gemeente Voorst. Zie www.vvvvoorst.nl	Voorst	Henk Zenderink
<ul style="list-style-type: none">- Integrale benadering collega's- Toegankelijkheid- Onze beleidsterrein in samenleving 'logischerwijs' verenigd rond voedsel- Thema's stadslandbouw, gezondheid/zorg, sociale cohesie- Korte ketens	<ul style="list-style-type: none">- Vanmiddag in gesprek wethouder + manager voor plan komende tijd- Maken om met collega's andere beleidsterreinen te betrekken samen plan maken	Wageningen	Marion Voragen
Meer burgerinitiatieven succesvol door de gemeentelijke molen heen loodsen	Burgers versterken om hun initiatieven te realiseren	Westervoort	Karin Hammink
<ul style="list-style-type: none">- Buurtinitiatieven worden actief ondersteund- Integraal oppakken	Een tweetal projecten zijn in uitvoering met wijkbewoners	Westervoort	Hans Breunissen
<ul style="list-style-type: none">- Buurttuin aanleggen in Westervoort.- Meer fruitbomen planten.- Mijn eigen boomgaard aanleggen	Hetzelfde als vandaag. Met nog meer ideeën aan de slag.	Westervoort	Albert Hoogenkamp
Huis Sevenaer verder op de kaart zetten en ontwikkelen als toonbeeld van duurzame voedsel voorziening Gelderland	<ul style="list-style-type: none">- Werken aan Huis Sevenaer- Visie verder uitwerken	Zevenaar	Anja van Norel
Maatschappelijk draagvlak creëren om voedsel als een belangrijk thema in het leven te laten beleven:	<ul style="list-style-type: none">- In het college afstemmen of een van de wethouders het onderdeel food in de portefeuille kan nemen (coördinerende rol)- In de meerjarenbegroting het thema food als beleidsterrein in de programma's meenemen	Zevenaar	Gerard Hendriksen
<ul style="list-style-type: none">- Meer 'zelf' verbouwen- Minder verspillen			
Voedsel meer op de agenda zetten	Meer meedenken met inwoners die met initiatieven komen	Zevenaar	Chantal van Londen

Bijlage

Voedselambities Gelderse gemeenten

Mijn ambitie op lange termijn	Wat ga ik morgen doen	Naam en organisatie
Grond die wordt afgewaardeerd door krimp een groene bestemming geven waar iedere burger van kan profiteren	Inventariseren welke gronden hiervoor in aanmerking kunnen komen	Gemeente
Ik ga inzetten op voedsel om daarmee te werken aan verbetering van: <ul style="list-style-type: none">- vermindering obesitas- gezondheid- kennis en monitoring- stadslandbouw- opleiding	<ul style="list-style-type: none">- Parels neerzetten- Voorbeeld nemen van andere regio's, zoals FoodValley	Gemeente
Streekproducten aanbieden bij gemeentelijke bedrijfskantines in de Achterhoek	Contacten en verbindingen leggen	Marijn Struik
<ul style="list-style-type: none">- Land- en tuinbouw geïntegreerd houden met natuur- Cultuurhistorische waarden in stand houden- Gevarieerd biologisch voedsel blijven aanbieden	Doorgaan met teelt en daarover vertellen / uitleg geven	Huis Sevenaer
<ul style="list-style-type: none">- Gemeente faciliteren in omgang met burgerinitiatief (vanuit Groen Dichterbij)- Samen blijven leren en ontwikkelen		IVN Gelderland, Stefanie Jansen
<ul style="list-style-type: none">- Innovatieagenda- Tegengaan voedselverspilling	Partijen interesseren om werk te maken van voorkomen voedselverspilling	Provincie Gelderland, Kees Pieters
Moestuin op het dak van de nieuwe provinciale kantoren voor het eigen bedrijfsrestaurant en tegen hittestress bij provincieambtenaren	Rita bellen	Provincie Gelderland, Hans van Altena
Zelf meer groenten telen en lokaal afzetten als bijbaan	Boerderij is al gekocht. Afzet in beeld krijgen	Provincie Gelderland, Pieter Rijzebol
Kennis delen en verbindingen leggen tussen Flevoland en Gelderland	Verbindingen met stedennetwerk stadslandbouw Wageningen UR	Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere, Al Dekking
<ul style="list-style-type: none">- Faciliteren van gebouwen en gronden voor maatschappelijke burgerinitiatieven, vanuit onze rol als erkend gebouwenbeheerder zijn.- Netwerken aanbieden- Meer leer-werkplekken in de (stads)landbouw	<ul style="list-style-type: none">- Benodigde informatie voor gemeenten verzamelen en op onze website beschikbaar maken, www.ecovrede.nl- Workshops geven	Stichting EVS EcoVrede Arnhem, Syne Fonk
De reguliere landbouw betrekken bij de nieuwe burgerinitiatieven, zeg maar 'stadslandbouw'.	<ul style="list-style-type: none">- Morgen ga ik een paddenstoelentocht maken en dus ook verzamelen.- Voedsel verbinden met landschap binnen en buiten de bebouwde kom	Via Natura, Tiny Wigman